Alustus Suomen Lammasyhdistys ry:n lausuntoon asioissa E 17/2024 ja E 18/2024

Suomen lammastalous

Suomessa on noin 1200 lammastilaa, joista suunnilleen puolet ovat päätoimisia. Lampaita on kaikkiaan noin 130 000. Harvinaisia alkuperäisrotuja, joita Suomi on YK:n biodiversiteettisopimuksen mukaan sitoutunut säilyttämään, on kolme: suomenlammas, kainuunharmas ja ahvenanmaanlammas. Suomalainen lammastalous perustuu nurmien hyödyntämiseen ja laidunnukseen. Laidunnus kuuluu oleellisesti lampaiden lajityypilliseen elämään ja lisää niiden hyvinvointia. Laidunnusvelvoite sisältyykin mm. luomutuotannon, eläinten hyvinvointituen ja maatalousluonnon- sekä maisemanhoitosopimuksien ehtoihin.

Suomessa hoidetaan lampailla laiduntamalla paitsi erilaisia perinnebiotooppeja myös jokirantoja, millä on suora yhteys Itämeren ravinnekuormituksen hillintään. Perinnebiotoopit, joihin kuuluvat kedot, hakamaat, niityt ja metsälaitumet, ovat puolestaan Suomen uhanalaisimpia luontotyyppejä (https://ym.fi/luonnon-monimuotoisuus-ja-luonnonsuojelu). Ne ovat myös monien uhanalaisten ja vaarantuneiden hyönteis- ja kasvilajien ainoita elinympäristöjä.

Susivahinkojen vaikutukset Suomen lammastaloudelle

Susivahinkojen määrä moninkertaistunut

Tällä hetkellä laiduntaminen ja sen kautta koko suomalainen lammastalous on uhattuna, sillä lampaiden turvallisuutta ei pystytä enää takaamaan lähes sietämättömäksi kasvaneen, suurimmaksi osaksi susien aiheuttaman petopaineen alla. Ensimmäiset susihyökkäykset lammastiloille tehtiin vuonna 2023 heti laidunkauden alussa, ja vuoden loppuun mennessä oli riistavahinkorekisteriin ilmoitettu **78 erillistä susivahinkotapausta, joissa kohteena on ollut 496 lammasta**. Huomioitavaa on, että kaikkia kotieläinvahinkoja ei kirjata riistavahinkorekisteriin. Muun muassa yrittäjien omista vakuutuksista korvattavat vahingot jäävät rekisterin ulkopuolelle, ja vuoden 2023 vahingot ovatkin huomattavasti rekisteriin kirjattuja suuremmat. Realistiset keinot lampaiden suojeluun alkavat olla vähissä, ja lampureiden liialliseksi kasvanut henkinen kuormitus ajaa tiloja lopettamaan.

Susien Suomessa aiheuttamat tilastoidut lammasvahingot ovat noin kuusinkertaistuneet kymmenessä vuodessa. Tilanne pahenee merkittävästi vuosi vuodelta. Suomessa susikannan kasvua ja leviämistä uusille alueille edesauttavat 1300 kilometrin pituinen maaraja susirikkaan Venäjän kanssa, runsaat metsät, vahvat hirvi- ja kauriskannat sekä se, että suden lisääntymistä ei poronhoitoaluetta lukuun ottamatta tällä hetkellä rajoiteta mitenkään. Toisaalta vahinkomäärien kasvun syynä ei ole pelkästään susikannan kasvu ja leviäminen uusille alueille, vaan myös entisten suojaustoimien muuttuminen tehottomiksi. Susien hyökkäykset ovat nykyään todellinen uhka laiduntaville eläimille lähes koko maassa. Aiemmasta poiketen vahinkoja sattuu yhä enemmän

myös valoisaan aikaan ja jo alkukesästä alkaen. Lisäksi sudet ovat tappaneet lampaita jopa sisällä lampoloissa.

Lampaiden suojaaminen ja siihen liittyvät haasteet Suomessa

Lampurit ovat pyrkineet suojaamaan eläimiään pedoilta monin eri tavoin. Käytössä on tilanteen ja alueen salliessa muun muassa Riistakeskuksen ohjeistuksen mukaisesti rakennettuja suurpetoaitoja, laumanvartijakoiria, valo- ja äänikarkotteita, GPS-pantoja sekä riistakameroita. Suojaustoimenpiteet ovat lampurille erittäin kalliita ja työmäärää lisääviä. Vaikka petoaitojen tarvikkeita ja erilaisia karkottimia on mahdollista saada valtiolta, jäävät rakentamisen, kunnossapidon ja uudistamisen työt sekä kustannukset lampurille. Suojautumiseen käytetään paljon aikaa ja työtä, mutta sen teho ei kuitenkaan ole taattu. Nykyiset suurpetoaidat eivät enää riitä pitämään susia pois laiduntavien eläinten luota, eikä petoaitoja voida rakentaa kaikille alueille, kuten esimerkiksi merenrannoille, jokivarsiin tai kallioisille metsälaitumille. Erilaisten valo- ja

äänikarkotteiden teho näyttää häviävän varsin nopeasti. Laumanvartijakoirien käytöstä on saatu pääasiassa hyviä kokemuksia, mutta ne soveltuvat Suomen laajojen jokaisenoikeuksien takia vain pienelle osalle laitumista. Lisäksi Suomen lammastiloilla on hajanaisen tilusrakenteen ja hoidettavien perinnebiotooppi- ja luonnon monimuotoisuusalueiden takia tyypillisesti useita - tilaa kohden jopa yli 10 - erillistä laidunryhmää, joten laumanvartijakoirien hankkiminen ja ylläpito tässä mittakaavassa on mahdotonta.

Pihoihin ja eläinaitauksiin tunkeutuville susille on mahdollista saada karkotus- ja poistolupia, mutta myönnetyistä luvista tehdyt valitukset joko saavat aikaan luvan hylkäämisen tai hidastavat käytäntöönpanoa niin paljon, että lupia pystytään käyttämään vain harvoin. Lampurilla on myös oikeus ampua lampaiden kimpussa oleva susi, mutta tällainen hätävarjelu johtaa aina pitkään rikostutkintaan ja aseiden takavarikointiin, vaikka lopputulemana olisikin vapauttava päätös. Tähän harva lampuri uskaltaa tai haluaa lähteä.

Koska pihoihin ja kotieläinten aitauksiin tunkeutuvia susia ei ole käytännössä saatu nopeasti karkotettua tai poistettua, on susien niin sanottu ihmispelko joillakin alueilla selvästi vähentynyt. Rohkeat yksilöt ovat vähitellen oppineet tulemaan asutuksen läheisiin lammasaitauksiin ja tunkeutumaan petoaitojen läpi. Ne opettavat myös pentunsa samaan, ja näin kotieläimiä ravinnokseen käyttävien susien määrä lisääntyy vuosi vuodelta. Tilanne alkaa olla suuressa osassa Suomea kestämätön.

Nykyisen susitilanteen aiheuttamat ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset

Susi kuuluu Suomen luontoon, ja sillä on siellä oma tärkeä ekologinen lokeronsa. Suden suojelun tulee kuitenkin olla kestävää myös kotieläintuotannon kannalta. Luonnon monimuotoisuus ei saa kärsiä susien aiheuttaman suuren petovahinkoriskin vuoksi, ja kotieläintuottajille tulee taata mahdollisuus eläintensä suojeluun. Bernin sopimuksen mukaan lajien suojelun tulee olla tasapainossa taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen intressien kanssa, minkä lisäksi siinä tulee ottaa huomioon alueelliset ja paikalliset näkökohdat. Nyt näin ei ole. Myös ekologisesti tilanne on kestämätön - yhden lajin suojelu tuntuu ajavan ohi lukemattomien muiden vielä uhanalaisempien lajien suojelusta.

Suden kohdalla tulee myös ottaa huomioon, että suden tapa saalistaa karjaa aiheuttaa eläimille, erityisesti lampaille, suurta kärsimystä. Lampaat ovat pienikokoisina karjaeläiminä täysin puolustuskyvyttömiä, ja aidatulla alueella saalistaessaan sudet tyypillisesti tappavat sekä raatelevat lampaita niin paljon kuin ehtivät saada kiinni. Hyvin usein on niin, että yhtään lammasta ei lopulta ole syöty. Susien lajinomainen tapa repiä saaliseläimensä vatsaontelo auki tai suolia peräaukon kautta ulos jo ennen kuin saaliseläin menehtyy, aiheuttaa eläimelle valtavaa kauhua ja tuskaa ennen kuolemaa. Raadeltujen, mutta eloon kitumaan jääneiden lampaiden kärsimykset ovat, jos mahdollista, vieläkin epäinhimillisemmät. Susien repimien lampaiden näkeminen sekä kitumaan jääneiden lopettaminen on lampureille henkisesti erittäin raskasta ja järkyttävää. Monen tilanteen kokemaan joutuneen lampurin mukaan siitä ei toivu lopullisesti koskaan.

Ratkaisuehdotuksia susien lampaille aiheuttamien vahinkojen ehkäisemiseksi

Tilanteen ratkaisemiseksi Suomen Lammasyhdistys ry esittää, että suden suojelutasoa lasketaan, jotta vahinkoa aiheuttavien eläinten välitön karkotus/poisto on käytännössä toteutettavissa, ja yleinen ihmisarkuuden lisääminen kannan kasvua säätelevällä metsästyksellä tulee mahdolliseksi. Metsästyksen pääpainon tulisi olla kotieläimiä saalistamaan oppineiden ja ihmisasutuksen läheisyydessä jatkuvasti liikkuvien yksilöiden/laumojen poistossa. Lisäksi susien aiheuttamien vahinkojen korvaukset tulisi nostaa kattamaan menetettyjen kotieläinten reaaliarvon lisäksi myös kaikki seurannaiskulut sekä tuottajalle vahingoista aiheutuvat työtunnit. Oleellista on myös, että susilta suojautumisesta aiheutuvat kulut (petoaitojen rakennus ja ylläpito, laumanvartijakoirien ja -laamojen hankinta ja ylläpito, mahdollisten paimenten palkkaus, gps-pannat, dronet, IT-sovellukset, työtunnit ja kilometrikorvaukset, jos eläimiä siirretään öiksi erillisiin suoja-aitauksiin ym.) eivät jää tuottajien maksettavaksi, vaan niihin tulee löytyä julkista rahaa.

Janne Jokela
Hallituksen puheenjohtaja
Suomen Lammasyhdistys ry

Marjo Simpanen
Toiminnanjohtaja
Suomen Lammasyhdistys ry